

De stuntman

Op een bepaald punt in zijn carrière begon de kunstenaar G, misschien omdat het de enige manier was die hij kon bedenken om zijn tijd en zijn plaats in de geschiedenis te duiden, ondersteboven te schilderen. Op het eerste gezicht leek het alsof de schilderijen per ongeluk verkeerd om waren gehangen, totdat de rechtsonder in de hoek prijkkende signatuur duidelijk maakte dat er een nieuwe werkelijkheid was aangebroken. Zijn vrouw geloofde dat hij met deze ontwikkeling onbewust iets verontrustends

had uitgedrukt over de toestand van vrouwen en vroeg zich af of het gevolgen zou hebben voor zijn succes, maar de kunstcritici onthaalden de omgekeerde schilderijen enthousiaster dan ooit tevoren en G werd gefêteerd met een nieuwe ronde prijzen en eerbetuïgingen, die iedereen hem sowieso genegen leek te geven, wat hij ook deed.

Ze woonden in een bosrijke streek op enige afstand van de stad, want ondanks de goedkeuring die de wereld G schonk, voelde hij zich boos op en gekwetst door diezelfde wereld en kon hij het niet opbrengen haar te vergeven. Zijn vroege werk was op brute wijze bekritiseerd en al verzeerde men hem dat zijn vermogen om te schokken juist het onomstotelijke bewijs was van zijn talent, was G die aanvallen nooit echt te boven gekomen. Zijn kracht school niet zozeer in het afweren van pogingen om hem te vergiftigen en vernietigen, als wel in het absorberen ervan, in het doorslikken van het vergif en zich erdoor laten veranderen, zodat zijn overleven niet simpelweg een verhaal over veerkracht was, maar eerder een uitgesponnen kruisiging die de wereld uiteindelijk dwong tot zelfkastijding vanwege wat ze hem had aangedaan. Pas dankzij de bossen had G een uitweg gevonden uit zijn artistieke impasse, uit zijn gevoel gevangen te zitten tussen het anekdotische van de representatie en het gebrek aan engagement van de abstractie. Hij had veel tijd besteed aan het observeren van de plaatselijke houthakkers, en telkens als hij zag hoe een boom werd geveld had het probleem van verticaliteit zich aan hem opgedrongen. Eerst had hij

de mannen en de bomen geschilderd in een soort vereenzelvigde staat, waarin de stammen en lichamen inwisselbaar waren. Toen had hij gezien dat ook de lichamen konden worden geveld, afgesneden van hun eigen wortels en op vergelijkbare wijze op hun kant gekeerd of in stukken gehakt. En uiteindelijk was hij op het omkeringsidee gekomen, als oplossing voor dit geweld en als manier om het principe van heelheid terug te brengen, zodat de wereld weer intact was, maar ondersteboven gekeerd en daardoor bevrijd van de werkelijkheid met haar beperkingen.

Toen de vrouw van G de omgekeerde schilderijen voor het eerst zag, voelde het alsof ze een klap had gekregen. Het gevoel dat alles in orde leek maar dat ten diepste allerm minst was, herkende ze onmiddellijk: het was háár toestand, de toestand van haar sekse. De schilderijen maakten haar ongelukkig, of beter gezegd, ze maakten haar bewust van ongelukkige gevoelens die ze blijkbaar altijd al had gehad. G schilderde een landschap dat haar bijzonder aansprak, met ranke berken in de zon, en de perverse rust en onschuld van de op hun kop gekeerde bomen leek te suggereren dat waanzin een soort toevluchtsoord kon zijn. Hoe kon het dat hij die naamloze, ongelukkige vrouwelijke gevoelens in haar had begrepen die waanzin zo verleidelijk maakten? In tegenstelling tot andere kunstenaars uit hun kennissenkring kon G niet worden beschuldigd van exploitatie: hij leed niet aan blinde mannelijke zelfingenomenheid en had zich nooit bezondigd aan het soort grensoverschrijdende gedrag waarmee

hij dankzij de publieke waardering voor zijn perspectief makkelijk had kunnen wegkomen. Hij had haar verteld dat hij zich, voor hij haar had leren kennen, voornamelijk had beholpen met masturbatie. Probeerde hij daadwerkelijk aanspraak te maken op een marginaal perspectief? Zo ja, dan had hij om dat te doen toch zijn mannelijkheid opzij moeten zetten, zij het maar voor heel even. Hij was de marge steels binnengeglipt, zijlings als het ware, had haar rechteloosheid en verstomde, verbrokkelde identiteit ondervonden, met als verschil dat hij erin was geslaagd haar een stem te geven.

Zijn eerste werken waren grote portretten in een vloeiende en ietwat naïeve stijl, van herkenbare personen uit de streek en uit hun persoonlijke omgeving. Ze waren formeel en eenvoudig, alsof G zijn eigen eerlijkheid wilde benadrukken terwijl hij tegelijkertijd de wereld op haar kop zette. Waarom waren deze mensen omgekeerd? Het was de enige vraag die je erover kon stellen, al lag het antwoord zo voor de hand dat het leek alsof ieder kind het had kunnen bedenken, waardoor de schilderijen erin slaagden een kennis aan het licht te brengen die de toeschouwer altijd al had bezeten. G begon grote, gedetailleerde landschappen te schilderen waarin de natuur volop in bloei leek te staan, leek te getuigen van haar vermogen te herstellen van menselijk geweld, van haar waakslaap door een lange reeks dagen, om vervolgens opnieuw en voor altijd haar plek onder de zon op te eisen. Ze baadde in onschuld en een woordeloze morele overvloed, onwe-

tend van de totale omkering die ze had ondergaan, en het was juist die onschuld, of onwetendheid, waardoor de representatieve waarde van het schilderij geheel werd losgekoppeld van wat het ogenschijnlijk weergaf.

De vraag of G daadwerkelijk een wereld ondersteeboven schilderde, of dat hij de schilderijen simpelweg op hun kop had gedraaid en gesigneerd nadat ze waren voltooid, werd vreemd genoeg nooit gesteld. In het eerste geval zou dat neerkomen op een geduchte technische uitdaging. In het tweede ging het om een absurdistische grap die in een paar tellen kon worden gemaakt. Toch werd hij er nooit in het openbaar over uitgehoord, en in de vele kritische analyses van deze radicale ontwikkeling in zijn oeuvre kwam de vraag nooit ter sprake. Soms vroegen mensen het aan G's vrouw als ze met haar alleen waren, alsof het in haar bijzijn eindelijk veilig was om een eventuele flater te riskeren. Op die momenten was ze zich bewust van haar rol als vergaarbak van menselijke zwakte. Die nam ze zonder morren op zich, want op die manier werd je zoveel wijzer, maar dat zo'n enorme verwarring omtrent de waarheid door stilzwijgen kon worden verhuld leek haar veelzeggend, en niet alleen als het om kunst ging. Ze voelde aan dat het de manier was waarop al het nobele uiteindelijk werd vernietigd. G zou het roerend met haar eens zijn geweest, en ze merkte zelfs dat hij uit eigen beweging openlijk begon te spreken over zijn techniek en uitlegde dat de problemen van op zijn kop schilderen alleen konden worden opgelost door gebruik te maken van foto's. Later verwierp hij de fo-

tografie als hulpmiddel en werden de schilderijen nog groter en droomachtiger en abstracter. Hoe dan ook had het nooit zo onmogelijk geleken de vraag te beantwoorden wat een mens nu in wezen was. Hij schilderde vaak een man die zich alleen in bed had verschanst, de besmeurde, oceanische leegte van de lakens met het kleine, getourmenteerde mannetje ergens boven aan het doek.

G was ervan overtuigd dat vrouwen geen kunstenaar konden zijn. Als je het G's vrouw vroeg dachten de meeste mensen er zo over, maar het was jammer dat nu juist hij dat hardop moest zeggen. Ze vroeg zich af of het kwam door haar eigen onvermoeibare toewijding, door het feit dat ze altijd aan zijn zijde stond, dat hij tot die overtuiging was gekomen. Zonder haar was hij misschien nog steeds een kunstenaar geworden, maar niet echt een man. Hij had het dan moeten stellen zonder huishouden of kinderen, zonder datgene wat de achteloosheid die scheppend werk vereist mogelijk maakt, of liever gezegd, hij zou dan al snel aan die achteloosheid ten onder zijn gegaan. Daarom vermoedde ze dat hij eigenlijk bedoelde dat vrouwen geen kunstenaar konden zijn als mannen al kunstenaar wilden zijn. Op een keer was ze in zijn atelier toen hij bezoek kreeg van een vrouwelijke romanschrijver, die als door de bliksem werd getroffen door de omgekeerde schilderijen, net als de vrouw van G zelf indertijd. Ik wil ondersteboven schrijven, had de vrouw uitgeroepen, hevig geëmotioneerd. Ongetwijfeld klonk dat G belachelijk in de oren, maar de vrouw van G was er heimelijk mee in-

genomen, omdat ze zelf dacht dat de werkelijkheid waarvan G op zo'n briljante wijze de sluier had gelicht – die in ieder opzicht identiek was aan haar evenbeeld, op één ding na, namelijk de complete omkering van haar morele zeggingskracht – van alles wat ze kende het mysterie en de tragiek van haar sekse het dichtst benaderde. De stem van de romanschrijver had klaaglijk geklonken, verongelijkt misschien, alsof ze net had ontdekt dat haar iets was ontnomen. G was niet de eerste man die vrouwen beter had beschreven dan vrouwen dat zelf leken te kunnen.

De dame had ons gevraagd te vertrekken, want plotseling wilde ze haar appartement terug. Die wens moest en zou zonder uitstel worden vervuld – ook al konden we nergens anders heen, we moesten met onmiddellijke ingang de deur uit. We hadden er meer dan een jaar gewoond: de muren van het appartement hadden ons beschut na onze verhuizing naar deze buitenlandse stad. We voelden ons er veilig, hoog op de bovenste verdieping waar we de ramen open konden zetten en neer konden kijken op de straat zonder zelf gezien te worden. Na ons vertrek belde de dame ons soms zomaar uit het niets op, om te vragen hoe het met ons ging. Ze zorgde er altijd voor dat ze ontspannen en hartelijk klonk, maar uit haar telefoontjes sprak schuldgevoel.

In het appartement had een spiegel met een vergulde sierlijst gehangen, die zo groot was dat wie erin keek niet werd weerspiegeld als middelpunt van het beeld, maar als

onderdeel van een groter geheel. Wie erin keek zag zichzelf in verhouding tot andere dingen. Het verlies van de spiegel was als het verlies van een kompas of baken. Achteraf was het verbazend dat hij ons zo'n diep gevoel van oriëntatie had gegeven. Soms kan een kleine aanpassing een groot bouwwerk doen instorten, en zo was het ook met het appartement van de dame. Na ons vertrek gebeurden er een aantal dingen waarvan de wortels, als je die opgroef, meestal daarheen leidden. We vernamen dat de dame alsnog niet lang in haar appartement was gebleven. Ze was er om een of andere reden in teleurgesteld geraakt en dus was ze terugverhuisd naar haar vorige woning en stond het nu leeg. Misschien had ze een bepaald beeld gekoesterd van haar oude leven in het appartement dat haar had wegge-lokt van het nieuwe leven dat ze elders had opgebouwd. Maar toen ze er eenmaal was, was het oude leven nergens meer in het appartement te vinden geweest. Het oude leven was het nieuwe leven geworden dat ze al had geleid.

Een aantal weken lang zwierven we van adres naar adres zonder onze koffers uit te pakken. We waren niet thuis in de stad, noch in het land zelf, noch in de taal: het appartement van de dame was een soort bootje geweest, en nu waren we drenkelingen op volle zee. Het had vol gestaan met haar bezittingen, en het had me een diep gevoel van geborgenheid gegeven tussen haar spullen te leven, spullen die ik zelf nooit zou hebben uitgezocht. Niet alleen de bevrijding van mijn eigen smaak en voorkeuren had me getroost, maar ook de onderdompeling

in de sensibilliteit van een ander. Ik hoefde me niet eens af te vragen waarom het zo plezierig was om in een wereld te leven die iemand anders had geschapen. Maar op de daaropvolgende adressen voelde diezelfde overgave steeds verontrustender. We brachten een lange tussenperiode door in een klein karakterloos appartement waar de bewoner van de kamers boven de onze ieder uur van iedere nacht jachtig en onafgebroken aan het ijsberen was, en de onrust van deze ongeziene vreemde bekroop ook mij zodat het leek alsof mijn eigen onrust – die ik een jaar lang had onderdrukt – weer in me wakker werd. De enige spiegel was een rechthoekje boven de wastafel in de badkamer en op de voordeur zat een rij zware stalen sloten, alsof het begrip individualiteit nu tegelijk nauwer afgebakend was en werd bedreigd. Om de hoek lag een park waar een grote kersenboom stond. De reusachtige takken waren zo oud en zo zwaar dat ze rondom de stam op de grond rustten. In het plotselinge zonlicht van een voorbarige lente was de boom in bloei geschoten en in mum van tijd overdekt met een schuimlaag bloesem, als de kop van een enorme golf die was gebroken. De bloesem hing om de stam als een bruidsbaldakijn dat golfde en deinde in de wind. Het dak was zo hoog dat het een soort schuilplaats vormde, een rondom de massieve, knoestige stam opgezette tent. Ik moest vaak denken aan het huis dat we hadden achtergelaten, ons eigen huis, waar we uit vrije wil waren vertrokken.

We verhuisden naar een ander, tijdelijk appartement

en toen weer een ander. Een paar nachten lang sliepen we in een huis met een kapotte ketel, waar we onze jas nooit konden uittrekken. Regen en ijskoude natte sneeuw kwamen met bakken uit de hemel, een reprise van de winter. Ik dacht aan de kersenboom in het park die zo vroeg was gaan bloeien. Op straat sliepen er mensen ineengedoken in portieken of voetgangerstunnels of onder een brug, of soms in een tent die ze op het trottoir hadden opgezet. Iedereen liep ze schijnbaar achteloos voorbij, deze levende verwijten aan onze subjectiviteit. Wijzelf, buitenstaanders in een zelfverkozen vagevuur, beleefden dat verwijt misschien anders. Thuis sliepen er ook mensen in portieken: maar hier duurde het langer voor we ze van ons af konden zetten.

We zwierven van woning naar woning tot het definitief lente werd en de bomen hun bladeren terugkregen en de straten steeds levendiger werden. Als we in het felle, frisse zonlicht door de stad wandelden ervoeren we af en toe weer een vlaag van het vrijheidsgevoel dat bij onze nomadische staat hoorde. We hadden eindelijk een echte woning gevonden, een eigen appartement, dat over een paar weken beschikbaar zou komen. Met de haven in zicht werden onze ware gevoelens – nu verzaagd door het gewicht van ervaring – steeds duidelijker. Iets rozigs – onze onschuld, of misschien gewoon onwetendheid – was ons afgenomen. We hadden een bepaald leven voor ogen gehad hier in deze stad en vervolgens geprobeerd dat visioen te verwezenlijken, en de rol die onze verbeel-

ding in dat proces had gespeeld leek bijzonder twijfelachtig, had iets onthuld over onze relatie tot de werkelijkheid waarvan we ons niet bewust waren geweest. Dat andere doodsmasker van de verbeelding doemde soms voor onze ogen op, in de periodes waarin de ene gebeurtenis geen verband hield met de andere en het in de uitvoering van ons plan leek te ontbreken aan logica of een logische volgorde.

Toen ik op een morgen door een rustige, zonnige straat liep, waar mensen buiten op de terrasjes koffie zaten te drinken, werd ik aangevallen door een vreemde die me een harde klap op mijn hoofd gaf. De dader was een vrouw, doorgedraaid door geestesziekte of verslaving, en het feit van haar gender veroorzaakte een probleem wanneer ik de gebeurtenis navertelde, maar ook als het ging om mijn eigen reactie erop. Ik had haar niet zien aankomen en me niet kunnen voorbereiden op de klap, waarna ik op handen en knieën, bloedend, op straat achterbleef zonder enig idee wat er was gebeurd. Onmiddellijk kwam er een menigte op de been: mensen stonden op van hun tafeltjes, al schreeuwend en gesticulerend. In de chaos liep de vrouw weg. De omstanders wezen naar haar: ze was gestopt op de hoek van de straat en draaide zich om, als een kunstenaar die een stapje terug deed om haar werk te bewonderen. Vervolgens schudde ze haar opgeheven vuist en toen was ze verdwenen.

In de tijd die volgde kwam het me voor dat ik was vermoord en toch in leven was gebleven, en ik besepte dat

ik die levende dood in verband kon brengen met andere gebeurtenissen en ervaringen, die veelal op een of andere manier samenhangen met het feit dat ik biologisch gezien een vrouw ben. Die vrouwelijke ervaringen, zag ik nu in, had ik meestal overgedragen aan een alternatief zelf, een dubbelganger wier taak het was ze te incasseren en in bedwang te houden, zodat ze het verhaal van mijn leven niet verstoorden. Als een soort stuntman nam dat alternatief zelf alle daadwerkelijke risico's terwijl ik verderging met het scheppen van een fictief wezen wier blootstelling aan gevaar zogenaamd een wezenlijk onderdeel vormde van haar identiteit. Al moest de stuntman het zelf zonder naam of identiteit stellen, ze vormde wel de voorwaarde voor mijn persoonlijkheid en maakte die tegelijk kunstmatig. Maar het geweld en het onverwachte karakter van het incident op straat hadden mijn stuntman overvallen.

Zelfs toen we ons appartement eenmaal hadden betrokken kon ik het gebeuren niet vergeten, kon er maar niet van herstellen, en het rauwe verdriet dat ik voelde leek voort te komen uit het besef dat dit incident een soort genadeklap was geweest, onderdeel van een grotere nederlaag. De klap zelf, die wel en niet tot mijn geheugen behoorde, kon niet worden verteerd: hij bleef als het ware in de keel steken en kon niet worden doorgeslikt of uitgespuugd. Die paar seconden bleven zich herhalen in mijn hoofd, als iets wat in de val zat en geen uitweg kon vinden, en de vraag wie mijn moordenaar was, waarom ze me had aangevallen en wat het was dat ze in me had gezien en

kapot had willen slaan, maakte geleidelijk plaats voor de erkenning dat wat mij nu overkwam, de overwinning was van geweld op representatie.

De eerstvolgende keer dat de dame belde, schepte ik er een soort pervers genoegen in haar mijn nieuwtje te vertellen. Wat afschuwelijk! snerpte ze schril. Het viel me op dat ze sneller ophing dan anders. We hadden vast voor het laatst van haar gehoord, dacht ik zo.

G besloot zijn vrouw te schilderen op de klassieke wijze, of een benadering daarvan, als naakt. Maar de schilderijen waren duister en chaotisch: de omkering bevrijdde hem niet van zijn subjectiviteit, integendeel, die leek enkel iets naars in hem te onthullen, een gestolde haat waardoor zijn vrouw zowel werd geobjectificeerd als uitgewist. Ze kon niet worden gezien, of in ieder geval niet door hem: iets bruuts in hun contract, het huwelijkscontract, borrelde op en deed het waarnemingsvlak barsten. Het was niet ongewoon dat de omgekeerde schilderijen overliepen van geweld, maar het was een geweld waarvan hij al wist dat hij het in zich droeg: hij had het overgeërfd, kon ermee omgaan, was er soms het slachtoffer van – hij wilde het alleen absoluut niet worden.

G en zijn vrouw gingen op bezoek bij G's vader, die in een bedompt klein kamertje woonde in een bejaardentehuis op een vlak deel van het platteland. Het was lastig om een reden te bedenken om bij hem langs te gaan, omdat het tehuis niet in de buurt lag van, of op weg was naar, een

plek waar G en zijn vrouw ooit heen zouden willen. Toch had hij G ooit zodanig gedomineerd dat zijn greep niet te onderscheiden was van het noodlot. Er was een jarenlange periode geweest waarin G en de vader niet met elkaar hadden gesproken, een vervreemding waarvoor G's vader hem volledig verantwoordelijk hield en waarmee hij tegelijkertijd nooit enig probleem leek te hebben gehad. Zijn gebrek aan zelfverwijt was een grotere kwelling voor G dan vrijwel al het andere. Er bestonden verhalen over mensen die, geconfronteerd met hun naderende dood en de waarheid die daardoor bovenkwam, werden gelouterd. G was ervan overtuigd geweest dat de vader niet kon sterven omdat het onmogelijk was dat hij ooit een dergelijke loutering zou beleven. Maar op een dag had hij G ontboden in het bedompte kamertje in de vlakke streek en had het er toch op geleken dat hij dan echt zou overlijden. Vanbinnen was G bang om te gaan. Hij geloofde dat de vader hem zou kunnen doden, wegvagen zoals hij hem ooit geschapen had. Toen had de vrouw van G gezegd dat ze mee zou komen. Het was een onverwachte ontdekking geweest, die verzekeringspolis van de huwelijkse liefde, iets waarop hij nooit bewust had gerekend. Nu ging ze altijd met hem mee op zijn bezoeken.

De vader stond met een rood gezicht voor zijn raam, dat uitkeek op het kleine, ronde gazon, de oprit en de toegangsweg die over de vlakke velden voor het gebouw slingerde. In het midden van het ronde gazonnetje stond een kale treurwilg. Toen de vader hen aan zag komen rijden

liep hij weg bij het raam, waarop het licht van de winterzon strenge, geometrische vormen maakte. Zijn woedende rode gezicht had gevangen geleken achter de vormen maar nu was het weg. Het lege glas blikkerde. Later tijdens hun bezoek ging hij verschillende keren voor dat raam staan om naar buiten te kijken. Het had iets van een territoriaal instinct gepaard met een compulsieve aandrang vanuit het geheugen, alsof hij gedwongen werd om de last van zijn herinneringen naar het raam te torsen en die aan de wereld te laten zien.

De kamer bevond zich op de tweede verdieping. Het dikke beige tapijt verspreidde een chemische geur. Er hing ook dat typische ouderdomsluchtje van bederf. Aan de buitenkant van het raam was het een stille dag zonder wind, en in het midden van het roerloze landschap stond de kale wilg, nu van bovenaf gezien, in een poel van zijn eigen gevallen bladeren. De warme kamer baadde in het scherpe winterlicht. De vader zat in een gecapitonneerde leren fauteuil tegenover het raam. In de hoek stond een televisietoestel, maar de fauteuil was een andere kant op gedraaid. De vader keek niet naar de televisie. Naast de stoel stond een bijzettafeltje van gebeitst hout waarop een opgevouwen krant lag. Het verschrompelde lichaam van de vader was gekleed in een grijs hemd, ingestopt in een corduroybroek met riem. De kleren hingen losjes om zijn lijf, maar dat had nog steeds iets onbuigzaams. Hij had een verbaasde uitdrukking op zijn gezicht die nooit veranderde. In het verleden was hij betrokken geweest

bij bepaalde duistere daden waarvan G het fijne niet wist, en tegen G had hij vele onuitwisbare dingen gezegd die in G's geheugen gebrand stonden. Ze veranderden of ver-
vaagden niet – alleen de vader veranderde, naarmate hij
meer ten prooi viel aan de tand des tijds. G's groeiende
neiging om de vader te vergeven voor wat hij had gezegd
was tegelijk een neiging om hem te vergeven voor wat hij
had gedaan, al behoorde het eerste tot het domein van de
persoonlijke herinnering en het tweede tot dat van het
collectieve geheugen. Maar G was er niet in geslaagd de
twee te ontwarren en samen vervulden ze hem van zulke
naargeestige gevoelens dat zijn instinct hem ingaf ze met
wortel en al uit zijn binnenste te rukken en van zich af te
slingeren zonder nader onderzoek.

De vrouw van G was aan de andere kant van de ka-
mer stilletjes bezig koffie te zetten aan het aanrechtblokje.
Het was daar donkerder en haar silhouet had een vreemde
glans onder de scherpe lichtbundels die schuin door het
raam vielen. De winterzon stond laag, en de steenachtig
witte lijnen lagen zo uitgespreid over de kasten en muren
dat het leek alsof ze zebrastrepen had. Hetzelfde gevoel
van afstand dat G had gekweld in de naaktportretten over-
viel hem plotseling hier ook, in deze drukkende kamer. De
vrijheid van zijn vrouw, een vrijheid die zo onvolmaakt en
onvolgroeid was, had een verlamvend effect op hem. Ze
stond maar een paar meter van hem af. Hij kon haar niet
gebruiken, noch kon hij zonder haar, en kon, vanwege
haar, zelf niet helemaal vrij zijn. Het was haar onontwik-

kelde gelijkheid aan hem die hem verlamde. Ze was niet het pure voorwerp van zijn verlangen en evenmin zijn rivaal en gelijke wat macht betreft. Wat ze wel was, was zijn metgezel: ze positioneerde zichzelf daar, op een paar meter afstand, in het domein van zwakte, van behoefte, van platte dagelijkse noden. Toch kon ze zelf wel degelijk worden begeerd – zo volgde de vader met toegeknepen ogen de bewegingen van haar lichaam door de haar strekende stroken licht en duisternis. Waarom wendde ze haar macht niet op een of andere effectieve manier aan? Als G zich inspande om haar te zien, zag hij alleen zijn effect op haar, met andere woorden, hij zag zichzelf. Een andere man zou iets anders zien wanneer hij naar haar keek – en dat, besepte hij, was wat hij niet kon verkroppen. Het was ondraaglijk dat ze hem kon beroven van zijn gezichtsvermogen en alsnog zichtbaar was voor iedereen behalve hem. Wat hij zag wanneer hij naar haar keek, was zijn seksuele falen als dier, een falen dat het gevolg was van de bemoeienis van de maatschappij, van de hele beschaving, met de moed en de mogelijkheden van hun lichamen. Misschien hadden mannen altijd naakten geschilderd zoals ze gewelddaden begingen – om te bewijzen dat hun moed niet was geschaad door behoefte en moraliteit.

De vader praatte met de monotone stem die hij op zijn oude dag had aangenomen, de emotieloze, vlakke toon van eenzaamheid. De vrouw van G kon hem de meest simpele vraag stellen en dan duurde het antwoord alsnog een kwartier, waarin de stem rees noch daalde maar

gestaag over het oppervlak van de zaken walste en deze vermaalde, als een tank die een slagveld langzaam verandert in een platte laag stof. Het regionale accent uit zijn jeugd, dat door al zijn levenskrachtige, volwassen jaren heen diep in hem had gesluimerd, klonk nu weer door in zijn stem. In dat accent hoorde G het probleem van de geschiedenis, hoe die iedere nietsvermoedende nieuwe generatie op slinkse wijze opzadelde met zijn donkere erfenis. De vrouw van G was inmiddels terug met de koffie en zette deze op de lage tafel die voor hen stond. Ze ging naast G op de stugge, kleine bank zitten. Bevrijdde haar onvolgroeide vrijheid haar ook van de geschiedenis en van haar verantwoordelijkheid voor het verleden? Welke erfenis verbond haar aan het voortschrijdende verhaal van de tijd? De vader keek nu naar hen, naast elkaar gezeten. Zij aan zij op de bank vormden G en zijn vrouw een compositie die een eigen verhaal vertelde, een verhaal dat zich makkelijk liet lezen, in tegenstelling tot de compositie van een paar minuten daarvoor, die met de vrouw van G gestreept als een wild dier voor de keukenkastjes. Nu ze naast elkaar op de bank zaten was het probleem van haar inadequate zelfverwezenlijking – haar laksheid, als het ware – voor iedereen te zien, net als zijn eigen verlamde moed. Dit was de basis van zijn ontdekking van het omgekeerde perspectief, want de werkelijkheid zou altijd beter zijn dan de poging om die af te beelden, en de kracht van de waarheid, die helemaal besloten lag in de waarneming van iets, kon los van die poging bestaan. Hij voelde een

enorme opluchting. Morgen, als ze weer thuis waren, zou hij aan een nieuw schilderij beginnen.

Nadat ik de klap had gehad, voelde ik wekenlang de drang om zelf te slaan. Het was alsof het geweld een voorwerp was dat aan mij was overgedragen en dat ik moest doorgeven. Wat ik zou doorgeven zou min of meer precies zijn wat ik had gekregen – een opdoffer aan een nietsvermoedende wildvreemde op straat. Die klap zou, zo leek het, in geen enkel opzicht zijn veranderd op zijn weg door mijn zelf. Het enige verschil was dat ik helemaal niets voelde bij – geen interesse had in – de gevolgen van mijn daad. Ik herinnerde me hoe mijn moordenaar zich had omgedraaid, eenmaal op veilige afstand, om te zien wat ze had gedaan.

We gingen een weekend weg naar een andere stad om een tentoonstelling te bezoeken met werk van de vrouwelijke kunstenaar G. De hele bovenverdieping van een groots museum was aan de tentoonstelling gewijd, die je bereikte via een brede galerij die rond een uitgestrekt centraal atrium liep. Het licht stroomde vanaf het glazen plafond op de marmeren vloer in de diepte. Achter de openstaande deuren van de entree, waar de zaalwacht klaarzat om kaartjes te controleren, hing een van G's herkenbare, reusachtige vormen van textiel, opgehangen aan het plafond – een menselijke vorm zonder identiteit, zonder gezicht of herkenbare trekken. Het zwevende wezen was geslachtsloos, teruggebracht naar een onschuldige

oerstaat die ook tragisch was, alsof we zo zwevend in een droom zouden zijn schoongewassen van het geweld van gender, verlost van de grensoverschrijdingen en het onrecht die erbij horen en van de helse manier waarop het verhaal van het leven erdoor wordt voortgejaagd. G's vrouwelijkheid leek haar de macht te geven de menselijke vorm van sekse te ontdoen.

Sinds de aanval had een ziekte me in haar greep gekregen, lichamelijk maar ook geestelijk. De grenzen van het mogelijke waren opgeschoven en de wereld was veranderd. De eigenschappen ervan waren omgekeerd: het zelf en zijn gebruikelijke zorgen waren klein en onmachtig geworden en de uitwendige wereld met haar immer dreigende gevaar en chaos was uitvergroot. Ik zag toe hoe andere mensen nietsvermoedend hun dagen sleten, zonder enig idee wat hun op ieder moment boven het hoofd hing. Misschien was de aandrang om hen wakker te schudden uit hun droom waar mijn verlangen om te slaan vandaan kwam. Voor het eerst in jaren dacht ik terug aan het geweld van het baren van een kind, momenten waarin ik in een onsamenhangende, dierlijke wereld was beland alsof ik door een spiegel was gevallen, een wereld zonder woorden. Een deel van mezelf had ik daar achtergelaten, besepte ik, het deel dat werd gespeeld door de stuntman. Maar nu was mijn stuntman weer terug van weggeweest. Als het lichaam een voorwerp was, kon worden behandeld als een voorwerp, dan verwierf mijn stuntman een nieuw gezag. Niet langer ik, maar zij liep voortaan rond in mijn gedaante.